

УДК: 339.9.012:339.137.2

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.138-143>**Шворак Л.**

кандидат економічних наук

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка**Shvorak L.**

PhD in Economics

Educational and Scientific Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-1728-601X>**Гуменюк Я.**

кандидат економічних наук

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка**Humeniuk Y.**

PhD in Economics

Educational and Scientific Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-0091-2758>

РИНОК ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ В ЦЕНТРІ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Мета дослідження полягає в аналізі змін у регуляторній політиці ЄС із акцентом на регулюванні цифрових ринків, зокрема ринків цифрових послуг, які сприяють забезпеченню стратегічної автономії інтеграційного об'єднання без втрат для конкурентоспроможності європейських виробників. Визначається актуальність регулювання цифрової торгівлі такими законодавчими актами, як Закон «Про цифрові послуги», Закон «Про цифрові ринки» ЄС, Регламент ЄС про штучний інтелект, Загальний регламент ЄС про захист персональних даних. Торговельні обмеження, що регламентуються вище зазначеними інституційними актами, мають на меті сприяння розвитку європейських компаній у сфері ІТ, але є ризик того, що від таких протекціоністських інструментів внаслідок здорожчання надаваних дата- і цифрових послуг можуть постраждати суміжні сектори, які зазнають цифрової трансформації. Використання політики регуляторної конкуренції загрожує стійкості комерційних зв'язків між США та ЄС, водночас інституційне регулювання відкриває нові можливості для реалізації європейських проривних проєктів і бізнес-ініціатив. Проаналізовані нормативні акти, згідно очікувань їхніх розробників, можуть сприяти: зростанню економічної активності малих і середніх підприємств, формуючи середовище для використання ними потенціалу електронної торгівлі та комерції; формуванню ланцюгів постачання та створення вартості на цифрових ринках; розвитку ефектів фрагментації цифрових ринків; ускладнювати доступ європейських компаній до новітніх цифрових технологій і перешкоджати співпраці з компаніями поза ЄС. Враховуючи ступінь коопераційних зв'язків ЄС і США та їхню провідну роль у розробці цифрових технологій та наданні цифрових послуг, нове регулювання ринку цифрових послуг не лише вплине на цифрову торгівлю між двома найбільшими відкритими економіками, але й модифікує глобальні ланцюги поставок цифрових товарів і послуг, призводячи до формування нових форм прояву економічної інтеграції.

Ключові слова: цифрова трансформація, ринок цифрових послуг, інформаційні послуги, штучний інтелект, цифрова економіка, конкурентоспроможність, конкурентна політика, стійкість, регулювання, ІТ, ЄС, США, СOT

THE DIGITAL SERVICES MARKET AT THE CORE OF EU REGULATORY POLICY

The purpose of the study is to analyze changes in EU regulatory policy with an emphasis on the regulation of digital markets, in particular digital services markets, which contribute to ensuring the strategic autonomy of the integration association without loss for the competitiveness of European manufacturers. The relevance of digital trade regulation is determined by a number of legislative acts. Most digital companies in the EU market are gatekeepers, controlling a significant share of US imports of computer and information services into the EU. Trade restrictions, which are regulated by the above-mentioned institutional acts, are aimed at promoting the development of European companies in the field of

© Шворак Л., Гуменюк Я., 2024

IT, but there is a risk that related sectors that are undergoing digital transformation may suffer from such protectionist instruments due to the increase in the price of provided data and digital services.

An important aspect of modern international competition is digital ecosystems and platforms. Strict regulation of ecosystems and platforms will quickly become obsolete, may lead to a slowdown in the development of digital markets and a deterioration in the quality of services for users. The European Commission faces the challenge of creating favourable conditions for the development of European digital ecosystems and platforms, taking into account the development of a regulatory environment that would take into account the level of maturity of digital markets, and also offer counteractions to such risks as abuse of a dominant position, "lock-in" of technologies, and monopolization of data. The difficulty lies in the lack of a unified approach to defining the economic component of digital markets and digital platforms. Existing definitions in the regulations of individual EU member states do not always take into account the specifics of the economic criteria of digital platforms, for example, the presence of strong network effects or cross-subsidization of services. Otherwise, the definition may affect business entities that are not digital platforms as such, but are considered intermediaries between several persons using electronic means of interaction. The new regulation of digital services markets and digital platforms is, among other things, also aimed at consumers. Thus, the Digital Services Act (DSA) contains provisions on consumer protection. The update of the current legislation is aimed at clarifying the liability regime for digital intermediaries operating in the European Union, as well as strengthening control and supervision over compliance with consumer law requirements. The new provisions impose obligations on digital platforms to combat illegal content.

Keywords: digital transformation, digital services market, information services, artificial intelligence, digital economy, competitiveness, competitive policy, sustainability, regulation, IT, EU, USA, WTO

JEL Classification K20, L50, O38, P49, L80

Постановка проблеми. В цифровій економіці конкуренція може мати місце як між цифровими платформами, так і безпосередньо на цифрових платформах. Конкуренція між платформами протиставляється «платформам, які надають однаковий тип послуг (наприклад, між Пошуком Google та іншими постачальниками, такими як Bing)» або «між платформою та деякою підмножиною послуг (наприклад, між Пошуком Google і спеціалізованим «вертикальним» пошуком таких платформ, як Yelp)». Мережеві ефекти цифрових компаній означають, що зі зростанням цифрової платформи зростає її популярність і користь, яку отримують її користувачі, що впливає на зростання її ринкової влади за допомогою «добросесного циклу інновацій, який винагороджує тих, хто першими рухається до успіху» [1]. Цифрові платформи, як правило, отримують збільшення віддачі від масштабу, що означає, що після здійснення початкових інвестицій у постійні витрати на створення послуги цифрова платформа може приносити прибуток в разі приєднання до неї клієнтів. Коли ж платформа досягає критичної маси, вона має нижчі середні витрати на одного клієнта, що дає їй значну перевагу перед конкурентами, які ще не інвестували в розробку платформних рішень. Все більше вчених [1-3] розглядають питання про зростання бар'єрів доступу до бази даних: потенційний новий учасник цифрового ринку стикається з дефіцитом даних, який обмежує його здатність до конкуренції, оскільки він не може отримати доступ до різноманітних продуктів і послуг без доступу до великої кількості споживачів, які нададуть йому дані. Іншими словами, коли платформа розширюється, вона позбавляє своїх конкурентів «ключового вхідного матеріалу, щоб зробити їхні продукти конкурентоспроможними, тобто безперервного потоку даних користувачів» [3]. Це призводить до збереження ринкової влади домінуючої платформи, що перешкоджає динамічному конкурентному процесу, необхідному для інновацій. Окреслене визначає актуальність регулювання цифрової торгівлі такими

законодавчими актами, як Закон «Про цифрові послуги» (DSA), Закон «Про цифрові ринки» ЄС (DMA), Регламент Європейського Союзу про штучний інтелект, Загальний регламент ЄС про захист персональних даних (GDPR). Використання політики регуляторної конкуренції загрожує стійкості комерційних зв'язків між США та ЄС, на які покладено конкурентоспроможність цифровізованої європейської автомобілебудівної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості індустріального розвитку ЄС та важливість у ньому технологічного й інноваційного чинника висвітлена у працях Дж. Бергман, С. Дельпугт, Н. Кейзер, Дж. Вершаве [1], А. Бурні, Б. Ерфорт, І. Фрізен, М. Хаккенеш, М. Хегль і Н. Кейзер [2], Е. Лундсгаарде і Н. Кейзер [3], Е. Селесте і Г. де Грегоріо [4; 5], П. Данн [5], Б. Генч-Гельгеч [6], К. Хофнагл, Б. ван дер Слоот і Ф. Зейдервен Боргезіус [7] дослідили вплив регуляторної конкуренції та співпраці на розгортання процесів оцифрування та цифровізації як складових цифрової трансформації. Зокрема, вони акцентують на тому, що DSA базується на новому підході, який фіксує визначальну роль цифрових платформ у забезпеченні транспарентності цифрового ринку. Р. Фунта [8] і П. Мілгром [9] акцентував, що хоча цифровізація сприяла динамічному розвитку ринків і конкурентних відносин, вона ставить перед компаніями і споживачами нові виклики, зокрема, в царині модифікації підходів до конкурентної політики.

К. Краус, Н. Краус, О. Штепа [10], А. Шлапак [11; 12; 13], Н. Резнікова і О. Іващенко [13; 14], В. Панченко [14; 15] відзначили загрози техноглобалізму для цифрового та інноваційного розвитку національних економік та інтеграційних процесів з позицій ризиків для стратегічної автономії інтеграційних об'єднань.

Незважаючи на існуючі доробки авторів, питання розвитку ринку цифрових послуг є вкрай динамічним і таким, що потребує своєчасної наукової експертизи, зокрема, з позицій визнання впливу новітніх

регуляторних актів у зміні усталених правил міжнародної торгівлі.

Мета дослідження полягає в аналізі змін у регуляторній політиці ЄС із акцентом на регулюванні цифрових ринків, зокрема ринків цифрових послуг задля забезпечення стратегічної автономії без втрат для конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон «Про цифрові послуги» (DSA) набув чинності 7 березня 2024 року (Регламент (ЄС) 2022/1925) [6]. Як складова сукупності нормативних актів для забезпечення цифрової трансформації ЄС і розвитку цифрових ринків, Закон «Про цифрові ринки» ЄС встановлює кількісні обмеження, зобов'язання та заборони для постачальників онлайн-пошукових систем, магазинів додатків або інших платформних послуг, які підпадають під визначення «гейткіперів» цифрових екосистем. На даний момент DMA поширюється на шість компаній поза ЄС — Alphabet, Apple, Amazon, ByteDance, Meta та Microsoft з тим, щоб урівноважити конкурентні відносини на цифрових ринках, уникаючи при цьому проявів регуляторної та нормативної фрагментації, що дає привід вважати такі закони як складові нового стандарту регулювання та функціонування цифрової економіки, виходячи за межі ЄС. DMA, на думку ряду дослідників [2-4], є проявом так званого «Брюссельського ефекту», який описує м'яку силу ЄС в експорті регуляторних політик, керуючись нормативними актами та законодавчими пропозиціями в трьох сферах — конфіденційність (найважливішим нормативним актом ЄС є GDPR), конкуренція (DMA сприяє економії масштабу для європейських цифрових компаній), цифрові послуги і керування даними (ЄС зможе регулювати технологічних гігантів замість проведення антимонопольних розслідувань). Антимонопольний контроль опосередковано слугує просуванню інноваційних стартапів та створенню цифрових чемпіонів, які могли б ефективно конкурувати з американськими і китайськими цифровими гігантами.

Специфічною характеристикою DMA є зміщення управління ринковою поведінкою великих цифрових екосистем від фактичного контролю до превентивного регулювання, і такий підхід пояснюється тим, що контроль над зловживаннями як фактичний інструмент забезпечення конкурентних відносин не відповідає новому цифровому ландшафту взаємодії. Конкурентна політика включає інструменти *ex post* і *ex ante*: що стосується ринкової влади, то контроль за злиттям цифрових платформ є інструментом *ex ante*, який призначений для запобігання прояву ринкової влади; водночас появу альтернативних шляхів набуття ринкової влади складно зафіксувати (*розробка новаторських інновацій, внутрішній розвиток компанії*). Картельна політика також може включати елементи *ex ante*, а також *ex post*, але контроль ринкової поведінки, яка зловживає ринковою владою, зазвичай розроблений як інструмент *ex post*. Однак формальна відмінність між превентивним і фактичним втручанням у антиконкурентну практику полягає в оцінці негативних наслідків як таких: втручання *ex post* реагує на ринкове викривлення,

яке вже відбулось, а тому не спроможне запобігти настанню негативних наслідків, але за рахунок інструменту компенсації збитків може частково елімінувати негативні наслідки. При цьому динамічність змін в цифровій економіці не дозволяє повністю скомпенсувати понесені фірмами втрати. Саме тому регламент DMA спрямований на ринки, що характеризуються високою динамікою та інноваційністю, на яких складно заздалегідь визначити антиконкурентну поведінку та визначити користь пропонованих інновацій, які впливають на життєвий цикл товарів-субститутів. Цифрові ринки як окремий випадок високоінноваційних ринків не демонструють ефективність використання інструментів превентивного регулювання порівняно із режимом фактичного виявлення ринкових викривлень. З правової та економічної точки зору, заборона певної поведінки чи домовленості фактично означає унеможливлення вибору такої стратегії для відповідної компанії, адже в разі, якщо ризик запровадження санкцій є достатньо високим, компанія відмовиться від вже адаптованих бізнес-моделей та практики. Це, в свою чергу, змушує регульовані цифрові компанії превентивно впроваджувати інновації у протидії виявленню їхньої антиконкурентної поведінки та винаходити нові способи використання своєї ринкової влади та досягнення встановлених відповідних антиконкурентних цілей.

Регулювання цифрових ринків в ЄС напряму кореспондується із питаннями кібербезпеки (*Стратегія кібербезпеки ЄС, Закон про кібербезпеку, Закон про кіберстійкість*) та запитом на посилення інформаційної безпеки (*Директива про мережеву та інформаційну безпеку; розробка інструментарію безпеки 5G, який має на меті полегшити та оптимізувати розгортання захищених телекомунікаційних мереж 5G на єдиному цифровому ринку*).

Перше засідання Ради з торгівлі та технологій США-ЄС (*The EU-US Trade and Technology Council, TTC*), створеної у 2021 році, відбулося 29 вересня 2022 року в Піттсбурзі, де було анонсовано продовження розвитку технологічної співпраці, економічних і торгових відносин між ЄС і США, а також співпраці у вирішенні глобальних викликів (*зокрема, у сфері економічної безпеки в частині протидії застосування інструментів економічного примусу і неринкових методів, що застосовуються третіми країнами; в частині зменшення ризиків і диверсифікації своїх торговельних та інвестиційних відносин*) [6]. У жовтні 2022 року вийшов звіт Європейського парламенту про майбутнє відносин між ЄС і США, в якому зроблено висновок, що їхнє поглиблення є найважливішим геостратегічним пріоритетом поточного десятиліття. TTC, зокрема, спрямований на: розвиток двосторонніх торгових, інвестиційних і технологічних відносин; запобігання встановленню технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі; сприяння регуляторній співпраці; співпрацю у розробці міжнародних стандартів; сприяння стійкості ланцюга постачання (з акцентом на напівпровідники та рідкоземельні елементи, що детермінує укладення Угоди про критичні корисні копалини для зміцнення ланцюжків поставок ЄС-США з найважливіших

корисних копалин для акумуляторів електромобілів); управління даними; розробку чистих технологій. ТТС впливає на міжнародний поділ праці у багатьох галузях, таких як фармацевтика, авіоніка, штучний інтелект, розвиваючи потенціал френдшорингу для зменшення небезпеки залежності ланцюга поставок від проявів ресурсного націоналізму [15], а також для координації технічних стандартів для систем електронного виставлення рахунків та забезпечення більшої трансатлантичної сумісності в інфраструктурі зарядки електромобілів.

Спочатку ТТС розглядався як механізм сприяння торгівлі та покращення доступу до ринків США, зокрема у відповідь на загрози розгортання торговельних суперечок. Відповідно, ідея ТТС полягала в тому, щоб уникнути перегляду останніх і встановити новий формат координації торговельних та інвестиційних відносин, пов'язаних з Китаєм. Хоча цифрове регулювання ЄС є предметом обговорення в межах ТТС, ухвалення адміністрацією Дж. Байдена Закону про зниження інфляції (IRA) в серпні 2022 року, який багато європейців сприйняли як дискримінаційний (*що не вирішує суперечки навколо тарифів на сталь та алюміній*) і такий, що не відповідає правилам Світової організації торгівлі (СОТ), не сприяє врегулюванню суперечок у сфері торгівлі цифровими послугами та розбудови цифрової екосистеми.

В ЄС активно вдаються до просування стандартів ESG в контексті розвитку зеленої економіки, сфери зелених технологій та реалізації стратегії зеленої конкурентоспроможності, що дозволить обмежити використання політики «перегонів по низхідній» третіми країнами. Європейсько-американська кооперація в сфері нової індустріальної політики, спрямована на підвищення безпеки ланцюгів поставок, може розширити потенціал фінансування зелених індустрій для компаній з ЄС і врегулювати питання субсидювання нових галузей, до числа яких прямо або опосередковано відносяться і питання розвитку цифрових технологій.

Регулювання відносин у цифровій економіці вимагає перегляду традиційних підходів до визначення географічних зон виникнення конкуренції і переосмислення каналів виникнення транскордонних зовнішніх ефектів, навіть якщо всі режими конкурентної політики в усіх юрисдикціях здійснюватимуть свою конкурентну політику відповідно до гармонізованих законів та стандартів. Режими конкурентної політики, як правило, орієнтовані на будь-яку антиконкурентну поведінку чи домовленості, які обмежують конкуренцію в межах їхніх кордонів, тобто завдають шкоди внутрішньому добробуту (споживача). Ця так звана доктрина ефектів передбачає, що антиконкурентні домовленості чи поведінка підпадають під дію національного законодавства про конкуренцію, якщо вони впливають на внутрішні ринки, незалежно від їхнього географічного походження. У той же час, антиконкурентні наслідки, що походять від вітчизняних компаній, але негативно впливають на закордонні ринки, як правило, не підпадають під дію національного законодавства про конкуренцію. Отже, кожна юрисдикція, як правило,

зосереджується лише на внутрішніх наслідках, ігноруючи можливі наслідки за кордоном. Цифрове середовище, що складається із сукупності конкуруючих цифрових екосистем, вимагає розробки нових підходів до врегулювання питань сприяння становленню «національних цифрових чемпіонів», тобто вітчизняних компаній з ринковою владою на глобальних цифрових ринках із використанням унікального фактору виробництва — даних, що носять космополітичний характер. Завдання такої політики полягає в тому, щоб вітчизняні компанії могли використовувати потенціал споживачів в іноземних країнах (втрата добробуту за кордоном), а прибуток залишався «вдома» (внутрішнє підвищення добробуту). Згідно з економічною теорією, політика стратегічної конкуренції (як і політика стратегічної торгівлі) знижує світовий добробут через (навмисне) спричинення негативних зовнішніх ефектів, але регулярно не підвищує загальний внутрішній добробут або добробут внутрішніх споживачів. Натомість виграють лише деякі внутрішні гравці, тобто потужні компанії чи галузі – за рахунок як іноземних, так і внутрішніх споживачів.

Діяльність цифрових платформ характеризує оплата даними замість (або на додаток до) сплати грошової ціни за товари. Так само персоналізовані дані відіграють значну роль на ринках, де сукупність персоналізованих даних виступає об'єктом транзакції (торгівля даними), і на ринках технологій вилучення даних і конфіденційності (торгівля програмним забезпеченням). Хоча багато онлайн-сервісів і пропонованого контенту, на перший погляд, видаються безкоштовними для користувачів, звичайна ціна в традиційній валюті зазвичай замінюється лише ціною даних, що означає, що надання персоналізованих даних і служить засобом платежу. Оператор платформи може використовувати кілька комерційно вигідних бізнес-моделей, щоб знизити (часто до нуля) грошову ціну онлайн-пропозицій. Таргетована реклама, яка збільшує обсяги продажів, збільшує доходи від продажу рекламного простору онлайн-постачальником, який діє як цифрова платформа.

Цифрові послуги вимагають значних постійних витрат, зокрема на створення і експлуатацію центрів обробки і зберігання даних, що, серед іншого, сприяє високому попиту на енергію, тоді як змінні витрати надають потенціал до їхнього значного скорочення. Відтак ефект масштабу цифрового ринку підкреслює залежність вартості цифрових послуг від їхнього обсягу. Більшість цифрових компаній на ринку ЄС є гейткіперами, які контролюють лівову частку імпорту комп'ютерних та інформаційних послуг із США в ЄС. Торговельні обмеження, що регламентуються вище зазначеними інституційними актами, мають на меті сприяння розвитку європейських компаній у сфері ІТ, але є ризик того, що від таких протекціоністських інструментів внаслідок здорожчання надаваних дата- і цифрових послуг можуть постраждати суміжні сектори, які зазнають цифрової трансформації.

Триваючий процес оцифрування передбачає розширення міжнародних ринків, а для цифрових ринків, на яких торгують цифровими товарами, відкриває

можливість набуття статусу глобальних. Цифрові елементи торгівлі фізичними товарами також сприяють її інтернаціоналізації, що продукує транскордонні зовнішні ефекти від прийняття взаємно несумісних рішень у сфері цифрового розвитку. Зокрема, з домінуванням американських компаній, таких як Alphabet-Google, Amazon, Facebook, Apple, Netflix та інших на таких ринках, як пошукові системи, соціальні мережі, онлайн-ринки, сервіси порівняння покупок, тощо посилилася асиметрія розподілу виробників і споживачів. Потужні хвилі національних антимонопольних проваджень проти згаданих інтернет-гігантів у багатьох юрисдикціях очікувано спричинять зовнішні ефекти, що призведуть до зниження добробуту як через недостатнє, так і надмірне правозастосування стосовно спричинених ефектів за кордоном.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовані нормативні акти, згідно очікувань їхніх розробників, сприятимуть зростанню ринку даних і штучного інтелекту в ЄС, оскільки вони формуватимуть нові стандарти, які детерминуватимуть конкретні послуги. Опосередковано DMA і DSA можуть сприяти: зростанню економічної активності малих і середніх підприємств, формуючи середовище для використання ними потенціалу електронної торгівлі та комерції; формуванню ланцюгів постачання та створення вартості на цифрових ринках; розвитку ефектів

фрагментації цифрових ринків; ускладнювати доступ європейських компаній до новітніх цифрових технологій і перешкоджати співпраці з компаніями поза ЄС. Цифрове регулювання накладає витрати на цифрові послуги, які надають цифрові компанії, і змушує компанії, як Amazon, Google і Microsoft інвестувати у розвиток європейської цифрової інфраструктури і центри обробки даних в ЄС. Враховуючи ступінь коопераційних зв'язків ЄС і США та їхню провідну роль у розробці цифрових технологій та наданні цифрових послуг, нове регулювання ринку цифрових послуг не лише вплине на цифрову торгівлю між двома найбільшими відкритими економіками, але й модифікує глобальні ланцюги поставок цифрових товарів і послуг, призводячи до формування нових форм прояву економічної інтеграції.

Зростання цифрової економіки супроводжується появою нових бізнес-стратегій, поряд із стратегіями платформ, зокрема стратегіями на основі даних, як-от пропозиції послуг за нульовою ціною, що фінансуються за рахунок доходів від складного аналізу персоналізованих даних, зібраних із сервісу користувачів і системи індивідуального пошуку та рекомендацій на основі даних. Досліджені ринкові явища вимагають нового підходу до інтерпретації конкурентних відносин.

Список використаних джерел:

1. Bergmann, J., Delpitte, S., Keijzer, N., & Verschaeve, J. (2019). The evolution of the EU's development policy: Turning full circle. *European Foreign Affairs Review*. 24(4), 533–554. doi: 10.54648/eerr2019041
2. Burni, A., Erforth, B., Friesen, I., Hackenesch, C., Högl, M., & Keijzer, N. (2022). Who called Team Europe? The European Union's development policy response during the first wave of COVID19. *European Journal of Development Research*. 34(1), 524-539. doi: 10.1057/s41287-021-00428-7
3. Lundsgaarde, E., & Keijzer, N. (2019). Development cooperation in a multilevel and multistakeholder setting: From planning towards enabling coordinated action? *European Journal of Development Research*. 31, 215-234. doi:10.1057/s41287-018- 0143-6
4. Celeste, E., & de Gregorio, G. (2022). Digital humanism: The constitutional message of the GDPR. *Global Privacy Law Review*. 3 (1), 4–18. doi:10.54648/gplr2022002
5. De Gregorio, G., & Dunn, P. (2022). The European risk-based approaches: Connecting constitutional dots in the digital age. *Common Market Law Review*. 59 (2), 473–500. doi: 10.54648/cola2022032
6. Genç-Gelgeç, B. (2022). Regulating digital platforms: Will the DSA correct its predecessor's deficiencies? *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. 18(1), 25–60. doi:10.3935/cyelp.18.2022.485
7. Hoofnagle, C., van der Sloot, B., & Zuiderveen Borgesius, F. (2019). The European Union general data protection regulation: What it is and what it means. *Information and Communications Technology Law*. 28, 65–78. doi:10.1080/13600834.2019.1573501
8. Funta, R. (2019). Economic and legal features of digital markets. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*. 10 (2), 173-183. doi:10.2478/danb-2019-0009
9. Milgrom, P. (2011). Critical issues in the practice of market design. *Economic Inquiry*. 49(2), 311-320. doi:10.1111/j.1465-7295.2010.00357.x
10. Краус, К. М., Краус, Н. М., & Штепа, О. В. (2021). Індустрія X.0 і Індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*. 5. doi:10.32702/2307-2105-2021.5.91
11. Шлапак, А.В. (2022). Fintech і Big Techs як драйвери цифровізації світових ринків фінансових послуг і міжнародного ринку капіталу. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 3, 210-216. doi:10.31891/mdes/2022-5-30
12. Шлапак, А.В. (2022). Наглядний потенціал фінансових установ у протидії кіберзлочинам та інформаційним атакам в умовах зростання ролі FINTECH і BIG TECHS на цифровізованих ринках капіталу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки*. 2. (Т. 2), 273-280. doi: 10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-43
13. Резнікова, Н.В., Шлапак, А.В., & Іващенко, О.А. (2023). Від промислових екосистем до екосистем цифрової економіки: нові бізнес-моделі і моделі конкуренції в умовах діджиталізації міжнародної торгівлі

товарами і послугами. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. 2 (316), 332-340. doi:10.31891/2307-5740-2023-316-2-52

14. Панченко, В. Г., Резнікова, Н. В., & Іващенко, О. А. (2021). Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. Економіка та держава. 2, 4–10. doi: 10.32702/2306-6806.2021.2.4

15. Резнікова, Н. В., Панченко, В. Г., & Іващенко, О. А. (2021). Вплив кон'юнктури ринку рідкоземельних елементів на економічну та енергетичну безпеку держав: перспективи інституційного регулювання ресурсного протистояння й інноваційно-технологічного потенціалу конкурентоспроможної зеленої економіки. Ефективна економіка. 7. doi: 10.32702/2307-2105-2021.7.8

References:

1. Bergmann, J., Delpitte, S., Keijzer, N., & Verschaeye, J. (2019). The evolution of the EU's development policy: Turning full circle. *European Foreign Affairs Review*. 24(4), 533–554. doi: 10.54648/eerr2019041

2. Burni, A., Erforth, B., Friesen, I., Hackenesch, C., Högl, M., & Keijzer, N. (2022). Who called Team Europe? The European Union's development policy response during the first wave of COVID19. *European Journal of Development Research*. 34(1), 524-539. doi: 10.1057/s41287-021-00428-7

3. Lundsgaarde, E., & Keijzer, N. (2019). Development cooperation in a multilevel and multistakeholder setting: From planning towards enabling coordinated action? *European Journal of Development Research*. 31, 215-234. doi:10.1057/s41287-018- 0143-6

4. Celeste, E., & de Gregorio, G. (2022). Digital humanism: The constitutional message of the GDPR. *Global Privacy Law Review*. 3 (1), 4–18. doi:10.54648/gplr2022002

5. De Gregorio, G., & Dunn, P. (2022). The European risk-based approaches: Connecting constitutional dots in the digital age. *Common Market Law Review*. 59 (2), 473–500. doi: 10.54648/cola2022032

6. Genç-Gelgeç, B. (2022). Regulating digital platforms: Will the DSA correct its predecessor's deficiencies? *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. 18(1), 25–60. doi:10.3935/cyelp.18.2022.485

7. Hoofnagle, C., van der Sloot, B., & Zuiderveen Borgesius, F. (2019). The European Union general data protection regulation: What it is and what it means. *Information and Communications Technology Law*. 28, 65–78. doi:10.1080/13600834.2019.1573501

8. Funta, R. (2019). Economic and legal features of digital markets. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*. 10 (2), 173-183. doi:10.2478/danb-2019-0009

9. Milgrom, P. (2011). Critical issues in the practice of market design. *Economic Inquiry*. 49(2), 311-320. doi:10.1111/j.1465-7295.2010.00357.x

10. Kraus, K., Kraus, N. & Shtepa, O. (2021). Industriia X.0 i Industriia 4.0 v umovakh tsyfrovoy transformatsii ta innovatsiinoi stratehii rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Industry X.0 and Industry 4.0 in the conditions of digital transformation and innovative strategy of the development of national economy]. *Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 5. doi:10.32702/2307-2105-2021.5.91 [in Ukrainian].

11. Shlapak, A. (2022). FINTECH i BIG TECHS yak draivery tsyfrovizatsii svitovykh rynkiv finansovykh posluh i mizhnarodnoho rynku kapitalu [FINTECH and BIG TECHS as digitalization drivers of the global financial services-markets and the international capital market]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 3, 210-216. doi:10.31891/mdes/2022-5-30 [in Ukrainian].

12. Shlapak, A. (2022). Nahliadovi potentsial finansovykh ustanov u protyidii kiberzlochynam ta informatsiynym asymetriiam v umovakh zrostantia roli FINTECH i BIG TECHS na tsyfrovizovanykh rynkakh kapitalu [Supervisory capacity of financial institutions in countering cybercrime and information asymmetries in the conditions of the growth of the role of FINTECH and BIG TECHS in the digitalized international capital markets]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 2 (2), 273-280. doi:10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-43 [in Ukrainian].

13. Reznikova, N., Shlapak, A., & Ivashchenko, O. (2023). Vid promyslovykh ekosystem do ekosystem tsyfrovoy ekonomiky: novi biznes-modeli i modeli konkurentsii v umovakh didzhytalizatsii mizhnarodnoi torhivli tovaramy i posluhamy [From industrial ecosystems to digital economy ecosystems: new business models and models of competition in the conditions of digitalization of international trade in goods and services]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 316(2), 332-340. doi:10.31891/2307-5740-2023-316-2-52 [in Ukrainian].

14. Panchenko, V., Reznikova, N., & Ivashchenko, O. (2021). Rozvytok industry 4.0 y tsyfrovoy ekonomiky u fokusi hlobalnoho tekhnolohichnoho ta innovatsiinoho supernytstva KNR i SSHA [The Development of Industry 4.0 and digital economy in focus of the China-United States global technological and innovation rivalry]. *Ekonomika ta derzhava — Economy and state*, 2, 4-10. doi:10.32702/2306-6806.2021.2.4 [in Ukrainian].

15. Reznikova, N., Panchenko, V., & Ivashchenko, O. (2021). Vplyv koniunktury rynku ridkozemelnykh elementiv na ekonomichnu ta enerhetychnu bezpeku derzhav: perspektyvy instytutsiinoho rehuliuвання resursnoho protystoiannia y innovatsiino-tekhnolohichnoho potentsialu konkurentospromozhnoi zelenoi ekonomiky [Impact of the rare earths market on the economic and energy security of states: prospects for the institutional regulation of resource confrontation and the innovative and technological potential of a competitive green economy]. *Efektivna ekonomika — Efficient economy*, 7. doi: 10.32702/2307-2105-2021.7.8 [in Ukrainian].